

PAPER DETAILS

TITLE: Hristiyanligin İlk Dönemindeki `Yasa` Probleminin 4. Yüzyıldaki Yansımalarından Biri Olarak Jerome ve Augustinus Tartismasi

AUTHORS: Yunus Kaymaz

PAGES: 223-238

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4297940>

Hristiyanlığın İlk Dönemindeki 'Yasa' Probleminin 4. Yüzyıldaki Yansımalarından Biri Olarak Jerome ve Augustinus Tartışması

The Debate Between Jerome and Augustine as One of the Fourth Century Reflections of the 'Law' Problem in the Early Christianity

Dr.Öğr.Üyesi

Yunus Kaymaz

Bingöl Ü.
İslami İlimler Fakültesi
Türkiye

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş : 18.10.2024

Kabul : 15.12.2024

Yayın : 31.12.2024

Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.

Özet

Hristiyanlığın ilk döneminde İsa'ya inananlar arasında yaşanan problemlerin ilki Musa yasasının Yahudi kökenli olmayan imanlılarla ilişkisi etrafında şekillenmişti. Temel problem gentile halklarının İsa Mesih'i kabul etmesinden sonra Yahudi yasasının bu halklar için bağlayıcı olup olmadığıydı. Yeni Ahit'te özellikle Elçilerin İşleri'nde ve Pavlus'un mektuplarında izlerini gördüğümüz yasa tartışmasının ilk dönemde bir çözüme kavuşturulamadığını sonraki Hristiyan teologların metinlerinde de görebilmekteyiz. Bu makale 4. yüzyılda yaşamış olan meşhur iki kilise babası Jerome ile Augustinus arasında yaşanan mektuplaşmalar vasıtasıyla Pavlus'un Galatyalılara Mektup'ta nakledilen ve Petrus ile Pavlus arasında yaşanan bir hadise üzerinden yasanın nasıl yorumlandığı hususuna yoğunlaşacaktır. Bu iki kilise babası arasında mektuplaşma şeklinde yaşanan bu tartışma, onların Yahudi yasasının gentile halk üzerindeki bağlayıcılığı konusuna getirdikleri açıklamalar üzerinden yürütülecektir. Jerome, Galatyalılara Mektup'ta nakledilen bu hadisede Pavlus ile Petrus arasında yaşandığı iddia edilen sahnenin bir plan dâhilinde tertiplenmiş bir kurgu olduğunu iddia edecekken; Augustinus Jerome'un bu yorumunun hakikatte olmayan bir olayın Yeni Ahit'te nakledilmesi anlamına geleceğini, bu durumun da kutsal metinlerin otoritesini sarsacağını savunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Musa Yasası, Petrus, Pavlus, Jerome, Augustinus.

Abstract

The first of the problems that arose among the early Christian believers in Jesus centered around the relationship of the Mosaic Law to gentile believers. The main problem was whether the Jewish Law was binding on the gentile peoples after their acceptance of Jesus Christ. In the New Testament, especially in the Acts of the Apostles and Paul's letters, we can see that the debate over the Law was not resolved in the early period, as we can see in the writings of later church fathers. This article will focus on how the Law is interpreted through the correspondence between Jerome and Augustine, two famous church fathers who lived in the fourth century, and an incident between Peter and Paul in Paul's Letter to the Galatians. This correspondence between these two church fathers will be discussed through their explanations of the binding force of the Jewish Law on the gentile people. While Jerome will argue that the alleged scene between Paul and Peter in the Epistle to the Galatians is a fiction that was organized within a plan, Augustine will argue that Jerome's interpretation would mean that an event that does not exist in reality is recorded in the New Testament, which would undermine the authority of the sacred texts.

Keywords: History of Religions, Mosaic Law, Peter, Paul, Jerome, Augustine.

Giriş

Hristiyanlığın ilk döneminde İsa Mesih'in göğe yükselişi sonrası ona inananlar arasında yaşanan tartışmaların en büyüğü Yahudi yasasının uygulanıp uygulanmayacağı olmuştur. Her ne kadar güncel bazı uygulamaları eleştirse de İsa Mesih, kendine göre yorumladığı bağlamda Yahudi yasalarına uygun bir yaşam sürmüş ve bu yol dışında takipçilerine yeni bir yol sunmamıştır.¹ Bundan dolayıdır ki kendisinden sonra Yahudi kökenli inananlar İsa Mesih'i takip etmekle beraber Yahudi yaşamlarından vazgeçmemişler ve Musa yasasını uygulamaya devam etmişlerdir. Yasa konusundaki sorunların başlangıcını ise Yahudi kökenli olmayan (gentile) insanların İsa'ya inanan cemaate katılmaları oluşturmuştur. Hâlihazırda Yahudi olanların İsa'ya inandıktan sonra Yahudi gibi yaşamayı sürdürmeleri pekâlâ mümkündür, daha doğrusu İsa'yı zaten Yahudi olarak bekledikleri Mesih'le özdeşleştirdiklerinden Yahudi olarak kalmaları ve yasaya riayet etmeleri elzemdir. Fakat Yahudi kökenli olmayan inananların durumu bu şekilde değildir. Bu ikilik İsa Mesih'e inanan ilk topluluğu bir çıkmazla karşı karşıya bırakmış gibiydi: İsa'ya inanan gentile halk Yahudi yasasına da uyacak mıydı yoksa Yahudi yasasının uygulanması sadece İsa'ya inanan Yahudi kökenlilerle mi sınırlandırılacaktı?

Elçilerin İşleri tam da bu hususun bir mesele olarak tartışıldığı bir hadiseden bahseder. Buna göre Yahudiye'den Antakya'ya gelen bazı kişiler gentile kökenli inananlara Musa yasasına uygun bir biçimde sünnet olmaları gerektiğini aksi takdirde kurtuluşa eremeyeceklerini bildirirler. Bunun üzerine başlayan tartışma Kudüs'te bu hususun görüşüldüğü bir toplantının tertip edilmesiyle neticelenir. Bu toplantının muhatapları İsa Mesih'in kardeşi olarak bilinen Adil Yakup, Petrus ve bu toplantı için Kudüs'e gelmiş olan Pavlus'tur. Toplantının sonuç bildirgesi Yakup'un ağzından okunur ve öteki milletlerden İsa Mesih'e inananlara zorluk çıkarılmaması gerektiği, sadece putlara sunulan etlerden, fuhuştan, boğularak öldürülen hayvanların etinden ve kandan uzak durmaları haricinde yasanın geri kalanından sorumlu olmayacakları kabul edilir.²

Elçilerin İşleri'nde anlatılan bu hadisenin gerçekten yaşanıp yaşanmadığını kesin bir biçimde bilemiyoruz. Sadece İsa Mesih'in en yakınındakilerin oluşturduğu ve başını Adil Yakup'un çektiği Kudüs'teki ilk cemaat hakkında bildiklerimiz ve onların deyim yerindeyse haleflerine ait bazı metinlerden³ bu olayın en azından anlatıldığı şekilde gerçekleşmediği konusunda tahmin

¹ Matta İncili'nde İsa Mesih'in ağzından şu söz aktarılır: “Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için geldiğimi sanmayın. Ben geçersiz kılmaya değil, tamamlamaya geldim.” Bk. *Açıklamalı Kutsal Kitap* (İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010), Matta 5:17.

² MS. 50-51 yılları civarında gerçekleştirildiği düşünülen bu toplantı Hristiyanlar tarafından İsa Mesih'e inanan topluluğun teolojik bir meseleyi konuşmak için bir araya geldiği ilk toplantı olarak kabul edilir ve “Havariler Konsili” olarak bilinir. Bk. Elçilerin İşleri 15:1-21.

³ Yahudi Hristiyanlara ait sonraki metinlerin en önemlisi *Pseudo-Clementine Yazıları* olarak bilinen, 2. yüzyılın sonları ile 4. yüzyıl arasında tarihlenen aynı türden farklı metinlerin bir araya getirildiği bir külliyattır. Bu külliyat içerisinde örnek verilebilecek birçok yer olsa da sadece bir tanesini bile iktibas etmemiz yetecektir. Petrus'un Yakup'a mektubunda Petrus Yakup'a açıkça Pavlus'u kastederek şöyle der: “... Çünkü öteki uluslardan bazıları benim yasal vaazımı reddederek, düşmanım olan adamın bazı yasa tanımaz ve önemsiz vaazlarına bağlandı.” Bk. Alexander Roberts v.dğr. (ed.), “Epistle of Peter to James”, çev. Thomas Smith, *Ante-Nicene Fathers* (Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1886), 8: 2.

yürütebiliyoruz.⁴ Elçilerin İşleri’nin Pavlusçu ideolojiyi meşrulaştırma gibi bir amaç taşıdığı bilindiğinden⁵ mezkûr hadisenin de bu açıdan yorumlanması gerektiğini düşünüyoruz. Kanaatimce Elçilerin İşleri’nde zikredilen bu hadise yaşansın ya da yaşanmasın bu problem özelinde böyle bir olayın anlatılması yasanın gentile halk üzerindeki bağlayıcılığı meselesinin kesin bir şekilde var olduğunu ortaya koyması hasebiyle dahi önemlidir. Dolayısıyla Elçilerin İşleri’nde meselenin çözümü hakkında ortaya konan yol şüpheli olsa da böyle bir meselenin mevcudiyetine şahadet etmesi bile konumuz açısından bu anlatıyı önemli kılmaktadır.

Pavlus, mektuplarında bu sorunun varlığına ara ara atıf yapar. Zaman zaman yasa konusunda çelişkili ifadeler serdetse de⁶ genel itibarıyla Musa yasasının gentile halka zorunlu tutulmaması gerektiğini düşünen ve bunu mektuplarında birçok kere dile getiren⁷ bir pozisyonadadır. Pavlus yasa konusunda zaman zaman olumlu, bazen ise oldukça olumsuz bir tavır sergiler.⁸ Bizatihi Yeni Ahit, farklı yazarlara ait İnciller ve mektuplardan oluştuğundan yasa konusunda net bir tutum ortaya koymamıştır. Dolayısıyla Elçilerin İşleri’nde yaşandığı zikredilen hadise Yahudi yasası konusunun artık “halledildiğini” iddia etse de sonrasında Kilise içerisinde yaşanan tartışmalar aslında bu problemin Hristiyanlar içerisinde hâlâ bir sorun olarak devam ettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle kristolojik meselelerle birlikte tartışılıp konuşulan bu problem sonraki yüzyıllarda dahi sadra şifa bir çözümün bulunamayacağı türden bir mesele olarak kalmıştır.

Biz bu makalede Yahudi yasasının gentile halkla ilişkisi konusunda Pavlus’un Galatyalılar’a Mektubu’nda geçen bir hadisenin örnekliliği üzerinden henüz İsa Mesih’ten hemen sonra yaşandığı iddia edilen bir hikâye özelinde meselenin 4. yüzyılda “ortodoks” Hristiyanlar arasında dahi nasıl büyük ihtilaflara sebep olduğunu anlatmaya çalışacağız. Özelde en büyük iki Latin kilise babası olarak kabul edilen Jerome (ö.420) ile Augustinus (ö.430) arasındaki tartışmayı konu edineceğiz.

Pavlus, Galatyalılar’a Mektup’ta Antakya’da gerçekleştiğini ifade ettiği sıra dışı bir olaydan bahseder (2:11-14). Makalemizin konusunu teşkil eden mesele de işte bu hadise üzerine Jerome’un öne sürdüğü bir iddia neticesinde gelişecektir. Öyle ki bu iddia Augustinus ile olan tartışmayı başlatacaktır. Biz bu makalede öncelikle olayın geçtiği pasajla birlikte Jerome’un bu pasaj üzerine yaptığı yorumu zikredecek, sonrasında Augustinus ile olan mektuplaşmaların içeriğinden bahsedeceğiz. Böylece 4. yüzyılın sonlarında iki büyük kilise babasının yorumları

⁴ Batı akademisinde Havariler Konsili’nin yaşanıp yaşanmadığı ya da yaşandıysa nasıl bir toplantı olduğu konusunda kaleme alınmış metinlerden oluşan geniş bir literatür bulunmaktadır. Türkçede ise Zafer Duygu *İsa, Pavlus ve İnciller* kitabında konunun ayrıntılı bir kritiğini yapar. Bk. Zafer Duygu, *İsa, Pavlus, İnciller* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2018), 428-438.

⁵ Bk. Duygu, *İsa, Pavlus, İnciller*, 362-370.

⁶ Pavlus bir yerde gentilelerin sünnet olmamaları gerektiğini ifade ederken başka bir yerde sünnet yasasına uyulup uyulmamasından ziyade önemli olanın Mesih’e iman olduğunu söyler. Örnek pasajlar için Pavlus ve Musa yasası konusunda kaleme alınmış ve konuyu derli toplu ele alan önemli bir kitap bölümü olarak bk. Mahmut Aydın, “Hristiyanlıkta Yasa Sorunu: Pavlus ve Musa Yasası”, *Pavlus’u Düşünmek*, ed. Cengiz Batuk (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2006), 303-332.

⁷ Galatyalılara Mektubu’nun 2. ve 3. bölümleri kurtuluş için “yasa” ile “iman”ı mukayese eder ve artık bu konuda yegâne kurtuluş yolunun yasa değil, iman olduğunu söyler.

⁸ Pavlus’un yasa konusunda olumsuz bir tavır içerisinde olduğu bazı örnek pasajlar için bk. Romalılar 3:20; 4:15; 7:6. Pavlus’un yasa hakkında olumlu ifadeleri için ise bk. Romalılar 7:12; 13:8-10. Pavlus’un Yahudi yasası hakkındaki görüşleri üzerine kaleme alınmış ve bütüncül bir değerlendirme ortaya koyan makale için bk. Aydın, “Hristiyanlıkta Yasa Sorunu”, 309-320.

vasıtasıyla İsa Mesih'in gidişinden hemen sonra başlayan gentile inananlar için "Musa Yasasının Geçerliliği" tartışmasının 4. yüzyıldaki yansımaları görmüş olacağız.

Batı akademisinde Jerome ile Augustinus arasında mektuplaşmalarla gerçekleşen bu tartışmaya odaklanan bazı çalışmalar mevcuttur. Bu mektuplaşmalar özelinde yapılan çalışmalar içerisinde bu meseleye atıf yapanlar olduğu gibi,⁹ Jerome'un hayatı ve temel düşüncelerini konu edinen çalışmalar içerisinde bu konuya değinenler de¹⁰ mevcuttur. Nihayetinde doğrudan Jerome ile Augustinus arasındaki mektuplaşmaları Galatyalılar 2:11-14 arasındaki hadise üzerinden yorumlayan az da olsa bazı çalışmalar¹¹ vardır. Biz bu çalışmaların mezkûr mesele hakkındaki yorumlarını da dikkate alarak Jerome ile Augustinus arasındaki mektupların içerikleri üzerinden konuyu ele alacağız. 394 ve 405 yılları arasında Jerome ile Augustinus arasında 11 mektuplaşma vardır. Bu ikili arasındaki her bir mektuptan değil, sadece bu hususun konuşulduğu mektuplardan bahsedeceğiz. Mektupların kronolojisi dikkate alınarak yapılan sıraya riayet edecek böylece bağlamın anlaşılmasını sağlamaya çalışacağız. Makalede mektuplara verilen sayılar bunları bir araya getiren *Nicene and Post-Nicene Fathers* serisindeki sıralamaya uygun olacaktır. Yani mektupların toplandığı bu serinin mektuplara verdikleri sayılar bir karışıklık yaşanmasın diye aynen kabul edilecektir.

1. Jerome'un Galatyalılar 2:11-14 Yorumu

Sadece Latin Kilisesi'nin değil, erken dönem Hıristiyanlığın en önemli kutsal kitap bilginlerinden biri olarak kabul edilen ve tam adı Eusebius Hieronymus olan Jerome 311 yılında Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alan Dalmatia'ya bağlı Stridon kasabasında doğar. Eğitimine önce Roma'da sonrasında Trier ve Antakya'da devam eden Jerome tekrardan Roma'ya döner. Burada Papa Damasus'un en yakınındaki isimlerden biri haline gelen Jerome Papa'nın ölümünden sonra işlerin istediği gibi gitmemesinden ötürü Roma'dan ayrılmak durumunda kalıp Beytullahim'e yerleşir. Buraya manastır kuran Jerome kutsal metin çevirileri ve yorumları üzerine çok sayıda metin kaleme alır.¹² Pavlus'un mektupları üzerine kaleme aldığı yorumlara burada başlar. Filimon, Galatyalılar ve son olarak da Titus mektubu üzerine yorumlarını tamamlar. Galatyalılar'a Mektup üzerine yazdığı yorumun önceki kutsal kitap bilginlerinin yorumlarına nazaran çok daha ayrıntılı ve önemli olduğu kabul edilmiştir. Myers, Jerome'un Galatyalılar yorumunun özellikle de makalemizin temel konusu olan 2:11-14 bölümünün Erasmus'tan büyük

⁹ Michael Ford Coleman, "A Bond Between Souls": *Understanding Spiritual Friendship in Augustine of Hippo with Special Reference to His Letters* (Louisville: The Southern Baptist Theological Seminary, 2019).

¹⁰ Örnek olarak bk. J. N. D. Kelly, *Jerome: His Life, Writings, and Controversies* (Peabody, Mass: Hendrickson Publishers, 1998).

¹¹ Anne P. Carriger, "Augustine's Frankness in His Dispute with Jerome Over the Interpretation of Galatians 2:11-14", *Nova Doctrina Vetusque: Essays on Early Christianity in Honor of Frederic W. Schlatter, S. J.*, ed. Douglas Kries & Catherine Brown Tkacz (New York: Peter Lang, 1999).; Jason A. Myers, "Law, Lies and Letter Writing: An Analysis of Jerome and Augustine on the Antioch Incident (Galatians 2:11-14)", *Scottish Journal of Theology*, 66/2 (2013): 127-139.; Geoffrey D. Dunn, "Augustine's Use of the Pauline Portrayal of Peter in Galatians 2", *Augustinian Studies*, 46/1 (2015): 23-42.

¹² Kelly, *Jerome*, 1-9.; "Jerome", *Encyclopedia.com*, erişim: 15.08.2024, <https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/jerome>.

övgüler alacağını fakat öbür taraftan Augustinus'tan ve yüzyıllar sonra Martin Luther'den ise güçlü eleştiriler alacağını söyler.¹³

Pavlus'un Galatyalılar'a Mektubu'nda geçen ifadeler şu şekildedir:

"Ne var ki, Kefas (Petrus) Antakya'ya geldiği zaman, suçlu olduğu için ona açıkça karşı geldim. Çünkü Yakup'un yanından bazı adamlar gelmeden önce Kefas öteki uluslardan olanlarla birlikte yemek yedi. Ama o adamlar gelince sünnet yanlılarından korkarak sünnetsizlerden uzaklaştı, onlarla yemek yemez oldu. Öbür Yahudiler de onun gibi ikiyüzlülük ettiler. Sonunda Barnaba bile onların ikiyüzlülüğüne kapıldı. Müjde gerçeğine uygun davranmadıklarını görünce hepsinin önünde Kefas'a şöyle dedim: "Yahudi olduğun halde Yahudi gibi değil, öteki uluslardan biri gibi yaşıyorsun, nasıl olur da ulusları Yahudi gibi yaşamaya zorlarsın?"

Görüldüğü üzere bu pasajlarda, Pavlus'un yasa konusunda "ikiyüzlü" davrandığı için Petrus'u azarladığı aktarılır. Buna göre öncesinde Petrus Yahudi kökenli olmayan gentile halkla birlikte yemek yiyorken Kudüs'ten ve özellikle zikredildiği üzere Yakup'un yanından bazı adamlar geldiğinde bundan uzak durmuştu. Bundan dolayı da Pavlus Petrus'u oldukça sert bir şekilde eleştirmişti.¹⁴

Jerome, Galatyalılar'a Mektubu yorumladığında bu pasajlarda anlatılan ve açıklanması pek de kolay olmayan bu hadisede deyim yerindeyse işin altından kalkabilmek için bir çözüm yolu geliştirmişti. İsa Mesih'in en yakınındaki havari olan Petrus'un nasıl böyle bir yanlışla girebildiği, daha da önemlisi Pavlus'un halkın önünde nasıl olur da Petrus'u azarlayabildiği hususu üzerine önemli iddialar içeren yorumlar yapmıştı. İşte bu yorumlar az sonra bahsedeceğimiz tartışmayı başlatmıştı.

Jerome'a göre öncelikle Kudüs'ten henüz hiç kimse gelmeden evvel Petrus'un öteki uluslar ile yemek yiyor olması kutsal metinlerin hiçbir millete kirli dememe emrine uyduğunu göstermektedir. Jerome burada Elçilerin İşleri'nde yer alan *"hiç kimseye adi ya da kirli deme"*¹⁵ sözüne atıf yaparak Petrus'un başlangıç itibarıyla tutarlı davrandığını söyler. Buradaki sorun normalde böyle düşünüyor ve davranıyorken Kudüs'ten bu insanlar geldiğinde Petrus'un neden böyle bir eylemde bulunduğudır. Öyle ki bu pasaja göre gentilelere İsa'yı anlatan Barnaba bile Petrus'a uyararak sünnetsizlerle bulunmaktan vazgeçmiştir. İşte bu noktada Jerome, Pavlus'un ve dolayısıyla Petrus'un deyim yerindeyse bir tiyatro içinde olduklarını söyler. Buna göre Pavlus bir plan dâhilinde Petrus'u azarlamıştır. Buradaki amacı Petrus'un kendilerinden uzaklaşmış olduğu imajını vererek Yahudi kökenli olmayan imanlıların Petrus'un bu davranışından dolayı İsa'ya

¹³ Myers, "An Analysis of Jerome and Augustine on the Antioch Incident", 128-129.

¹⁴ Bazı Yahudiler putperestlik, cinsel ahlaksızlık vb. günah içerisinde olan Yahudi olmayanları ahlaki olarak kirli kabul ettikleri için onlardan uzak durmuşlardır. Bu nedenle birçok Yahudi'nin Yahudi olmayanlarla yakın ilişki kurmasının -ev ziyareti, aynı sofrada yemek yeme, evlilik yapma vb.- Tevrat tarafından yasaklandığını düşünmüşlerdir. Bk. Richard Bauckham, "James and the Jerusalem Community", *Jewish Believers in Jesus: The Early Centuries*, ed. Oskar Skarsaune & Reidar Hvalvik (Paebody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2007), 73-74.

¹⁵ Elçilerin İşleri 10:28.

inanan cemaatten uzaklaşmasını önlemektir. Burada Petrus Yahudi kökenlilere karşı nasıl Yahudi hassasiyetlerini korumuşsa Pavlus da Yahudi kökenli olmayanların önünde onları yasaya itaate zorlama durumuna düşmemiştir. Yani burada “beyaz yalan” da denebilecek “faydalı yalan” yöntemi kullanılmıştır. Pavlus, Petrus’un Yahudileri kurtarma planı karşısında sanki Petrus’la çelişiyormuş gibi davranarak onu yüzüne karşı azarlamış ve bu taktikle Yahudi olmayanları korumuştur.¹⁶

Jerome buradaki sahnenin ve Petrus’un Pavlus tarafından azarlanmasının bir kurgu olduğu konusunda okuyucuyu ikna etmek için farklı argümanlar da ortaya koyar. Buna göre zaten Yahudi olan Pavlus Yahudi yasasına olabildiğince titizlik göstermekte ve saygı duymaktadır. Yine Pavlus’un Yahudi kökenlilerin Mesih’e iman etmeleri için ekstra çaba gösterdiği gerçeğinin de unutulmaması gerektiğini söyler. Bu duruma örnek olarak Pavlus’un yasada yer alan “Nazirit Yemini”¹⁷ ve sünnet¹⁸ gibi eylemleri uyguladığını söyler. Görüldüğü üzere Petrus ile benzer eylemler içinde olan Pavlus nasıl olur da hangi gerekçeyle gerçekte Petrus’u azarlayabilir ki? Yine fark edildiği üzere Pavlus Yahudi inananların yanında Yahudi hassasiyetlerini koruduğu gibi Yahudi olmayan inananların yanında da yasanın zorlayıcı yapısını kabul etmemektedir. Jerome’a göre Petrus’un Yahudi inananların yanında yasaya uygun hareket etmesi gayet anlaşılabilir bir şeydi ve Pavlus’un onu gerçekte azarlaması gerekmezdi, zira aynı hassasiyeti kendisi de zaman zaman göstermekteydi. İşte bu durum Jerome’a göre bu sahnenin deyim yerindeyse danışıklı bir dövüş olduğunun göstergesiydi.¹⁹

Jerome Pavlus’un olduğundan farklı bir tavır içinde görünmesi durumunun örneklerinin Eski Ahit’te de mevcut olduğunu söyler. 2. Krallar kitabında İsrail kralı Yehu’nun Baal’e tapanları yok etmek için sözde Baal’e kulluk ediyor gibi görünüp bu yolla onları topladıktan sonra öldürme planına²⁰ atıf yapar. Yine Mezmurlar’da geçen Davut’un, görünüşünü değiştirerek Abimelek’in huzurunda başka biri gibi davranması ve Abimelek’in onu kovması hadisesine²¹ atıf yapar. Bu şekilde Pavlus’un uyguladığı misyon tarzının örneklerinin kutsal metinlerde bulunabileceğini gösterir.²²

Jerome zaman zaman doğru insanların takiyeye başvurabildiklerini, hatta günahsız olan İsa Mesih’in dahi insanlığın kurtuluşu için günahlı bedene bürünmüş gibi davrandığını ve buna şaşılması gerektiği söyler. Öyle ki bizzat İsa Mesih “eğer kardeşin sana karşı günah işlerse, ona git, suçunu kendisine göster. Her şey yalnız ikinizin arasında kalsın. Kardeşin seni dinlerse, onu

¹⁶ Jerome, *Commentary on Galatians* (Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2010), 104-105.

¹⁷ Elçilerin İşleri 21:23-6. “Nazirit” kavramı, “adamak” ve “kendisini vakfetmek” anlamlarına gelir. Yahudiler içerisinde kendilerini toplumdan soyutlayarak Musa yasasındaki kurallara ek olarak saç kestirmeme, ölüye dokunmama, içkiden uzak durma gibi kendilerine has bazı kurallara riayet eden bir yaşam tarzını benimsemiş kişilere verilen isimdir. Bu bağlamda İsa Mesih ile aynı dönemde yaşamış olan Yahya bir Nazirit’dir. Ayrıntılı bilgi için bk. Şinasi Gündüz, “Nasrânî (Naṣṣarāyō): Hristiyanlık ve İslam’ın Dini Söz Dağarcığı Üzerine Bir İnceleme”, *Kuran’daki Hanîf’ler ve Nasârâ Üzerine Araştırmalar* (Ankara: Eskiye Yayınları, 2016), 295-299.

¹⁸ Elçilerin İşleri’nde geçen ifade şu şekildedir: “Timoteos’u kendisiyle birlikte götürmek isteyen Pavlus, oralarda bulunan Yahudiler yüzünden onu sünnet ettirdi. Çünkü hepsi, babasının Grek olduğunu biliyordu.” (16:3).

¹⁹ Jerome, *Commentary on Galatians*, 105-109.

²⁰ 2. Korintliler 10:18-19. Jerome, *Commentary on Galatians*, 106.

²¹ Mezmurlar 34.

²² Jerome, *Commentary on Galatians*, 106-107.

kazanmış olursun.”²³ demişti. Bu pasaj elçiler arasında var olan sıkıntının kamuya mal edilmemesi gerektiğini öğütüyordu. Buna rağmen Pavlus’un, herkesin önünde Petrus’u azarlama cesaretini göstermesi ancak bunların bilincinde olmasıyla mümkün olabilir. Aksi takdirde Pavlus birçok vesileyle methettiği²⁴ Petrus’a neden hakaret etsin ki?²⁵

Jerome’un, görüşlerini özetlediği ve karşıt görüşlere meydan okuduğu bir pasajı doğrudan alıntılarak Jerome’un yorumu başlığını bitirelim:

“Tıpkı normal yürüyen ama topallıyormuş gibi yapan insanların ayaklarında bir sorun olmamasına rağmen topallamalarının bir nedeni olması gibi, Petrus da ne sünnetin ne de sünnetsizliğin önemli olmadığını, sadece Tanrı’nın emirlerini yerine getirmenin önemli olduğunu bildiğinden, önceden Yahudi olmayanlarla yemek yemiş ama Yahudileri Mesih’e olan inançlarından uzaklaştırmamak için bir süre onlardan uzak durmuştur. Pavlus da aynı şekilde Petrus gibi davranarak onunla yüzleşti ve herkesin önünde konuştu, Petrus’u azarlamak için değil, Petrus’un uğruna rol yaptığı kişileri düzeltmek için. Şimdi, eğer biri bu yorumla, Petrus’un hatalı olmadığına ve Pavlus’un büyüüğünü acımasızca azarlamadığına ikna olmadıysa, Pavlus’un neden bir başkasını kendisiyle aynı şeyi yaptığı için eleştirdiğini açıklamalıdır.”²⁶

İşte Jerome’un son cümledeki meydan okuması Augustinus’u harekete geçiren cümle olmalıdır. O, iki elçi arasındaki bu duruma başka bir açıklama getirecek olanların cevaplarını beklediğini ifade eder.

2. Jerome ve Augustinus Mektuplaşmaları

Erken dönemde Hristiyan teolojisinin en hareketli olduğu yerler şüphesiz Yunanca konuşan Doğu Hristiyanlarının yaşadığı bölgelerdi. Kristolojik tartışmalar büyük ölçüde Antakya, İskenderiye, Konstantinopolis ve çevrelerinde yoğunlaşmıştı. Bu açıdan Hristiyanların Latin tarafı bu bölgelere nispeten teolojik meseleler konusunda hareketsiz bir görünüm arz etmekteydi. Latince yazıp çizen Hristiyan teologların sayısı Doğu’ya göre oldukça azdı.²⁷ İşte bu az sayıda teolog içerisinde Jerome ve Augustinus’un Yunan babalarını aratmayacak olan tartışmaları oldukça önemlidir.

²³ Matta 18:15.

²⁴ Örneğin bk. “*Topluluğun direkleri sayılan Yakup, Kefas ve Yuhanna...*” Galatyalılar 2:9;

²⁵ Jerome, *Commentary on Galatians*, 108-109. Jerome bu pasajı açıklamak için farklı yorumları olanlardan da bahseder. Burada özellikle Pavlus’un bahsettiği Kefas’ın elçi Petrus değil, aynı adı taşıyan yetmiş öğrenciden başka biri olduğu şeklindeki iddiayı nakleder. Buna göre Yahudi olmayanlarla aynı sofrada oturmaktan geri duran kişi Petrus değildir. Jerome, İncillerde ve Pavlus’un diğer mektuplarında bazen Kefas, bazen de Petrus olarak adlandırılan kişiden farklı olarak Kefas adında başka bir kişi bilmediğimizi söyler. Dolayısıyla bu iddia ona göre yanlıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. Jerome, *Commentary on Galatians*, 109.

²⁶ Jerome, *Commentary on Galatians*, 109-110.

²⁷ Hristiyanlığın erken döneminde Jerome ve Augustinus dışında zikredilmeyi hak eden önemli Latin kilise babaları olarak başta Tertullianus olmak üzere, Milan piskoposu Ambrose ve Poitiers piskoposu Hilary’nin isimleri zikredilebilir.

Roma'da Jerome için işlerin yolunda gitmemesi, onun Beytülahm'e yerleşme kararı almasına sebep olmuştu. Bunun neticesinde uzak mesafelerinden dolayı Augustinus ile tartışmaları mektuplaşmalar yoluyla olmuştu. Esas itibariyle Jerome ile Augustinus'un her ikisi de 10 yıl önce yaklaşık olarak 383 yılında aynı dönemde Roma'da bulunmalarına rağmen görüş(e)memişlerdi ve ilk defa mektuplarla arkadaşlıkları yavaş yavaş gelişmişti.²⁸

İkili arasında yaşanan bu mektuplaşma ulaşım ve güvenilirlik noktasında bazı dezavantajları barındırsa da görüşlerin ve buna karşı geliştirilen itirazların kronolojik bir biçimde okunması, meselenin seyrini görmeyi mümkün kılmakta ve anlaşılabilirliğini arttırmaktadır. İkili arasındaki mektuplaşmaları başlatan husus büyük oranda Jerome'un Galatyalılar'a Mektup üzerindeki yorumu olsa da görebildiğimiz kadarıyla bunun dışında Jerome'un kutsal metinlerin tercümelerinde Tevrat'ın İbranice nüshasını tercih etmesi de Augustinus'un en büyük eleştirilerinden biri olacaktır. Augustinus Jerome'a daha yaygın olan Yunanca Septuagint'i kullanmasını önermektedir. Biz bu makalede sadece konumuz ile alakalı olan kısımlara yoğunlaşacağımızdan bu konuyu bir kenara bırakacak ve Galatyalılar 2:11-14'ü gentile Hristiyanlarının Musa yasası ile ilişkisi bağlamında ele alarak ilerleyeceğiz.

2.a) Augustinus'un 28 Numaralı Mektubu

İlgili mektup Jerome ve Augustinus arasındaki tartışmayı başlatacak mektuptur. Bu ilk mektubun 394 ya da 395 yılında yazıldığı bilinse de Jerome'a ulaşması 7 ya da 9 yıl sonra mümkün olmuştur. Jerome'un eline bu kadar geç ulaşan bu mektupta Augustinus'un Jerome'a yaptığı itirazların ilk halini görmekteyiz. Jerome'a ulaşmayan bu mektup Augustinus'un isteği ve bilgisi dışında İtalya'da yayılmıştır. Kendisi hakkındaki eleştirilerin İtalya'da teologlar arasında yayılmış olması bunu çok sonradan öğrenen Jerome'u kızdıracak ve bu durumun kasıtlı bir eylem olduğunu düşündürecektir. Augustinus bu konuda açıklama yapsa da bu, Jerome'un uzun bir süre yatışmasına yetmeyecektir.

Mektupta Augustinus'un üzerinde durduğu ilk husus yukarıda da ifade edilmiş olan Jerome'un kutsal metinlerin yüzyıllardır okunan ve kabul görmüş Yunanca çevirisi yerine tercüme ve yorumlarında İbranice nüshayı kullanması hakkındadır.²⁹ Mektubun bizi ilgilendiren kısmı ise 3. ile 5. bölümler arasında yer almaktadır. Augustinus, Jerome'un Galatyalılar'a Mektup'ta Pavlus ile Petrus arasında yaşanan olay üzerine yaptığı yorumu okuduğunu söyler. Bu yorumda Havarî Petrus'un bir sahtekârlık içerisinde tasvir edildiğini, Jerome gibi önemli biri tarafından yazılmış olsa da bu bölümde bir yalanın savunuluyor olmasını görmenin onu çok üzdüğünü belirtir. Ona göre elçilere (Pavlus) ait olan kitaplarda bir yalanın bulunduğu inanmak kesinlikle bir felakettir. Eğer kutsal metinlerde yanlış bir şey bulunduğunu kabul edecek olursak bunların çok kötü sonuçları olacaktır. Zira bu durum bir ilke olarak kabul edilecek olursa açıklanması zor bölümlerin tamamına uygulanacak ve bu da kitabın gerçek manası noktasında

²⁸ Carolinne White, *Christian Friendship in the Fourth Century* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), 132-133.

²⁹ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff (Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887), 1: 1-2.

büyük sıkıntılar doğuracaktır.³⁰ Augustinus kutsal metinlerin anlaşılması noktasında böyle yalanlara başvurulduğu takdirde düşülecek yanlış yollar konusunda örnek olarak 1. Korintliler 7:10-16'daki³¹ Pavlus'un evlilik ile alakalı sözlerine atıf yapar. Burada herhangi birisinin bu yöntemi uygulayarak Pavlus'un evlilik konusundaki öğreti ve tavsiyelerini çarpıtabileceğini aktarır.³² Beşinci paragrafta geçtiğimizde ise Augustinus kutsal metinlerde anlatılanlar içerisinde sözde yalana başvurulmasını gerektirecek hiçbir yerin olmadığını söyler. Eğer Jerome'un yaptığı şey metinlere uygulanacak olursa herkesin istediğine inanıp istemediğine inanmama gibi bir durum yaşanacak ki bu da kutsal metinlerin otoritesini sarsacaktır.³³ Augustinus bu eleştirileri getirmesinde temel niyetinin bir dost olarak yanlış düzeltme olduğunu da ekler.³⁴ Bu mektup Jerome'a uzun bir süre ulaşmayınca Augustinus bunun üzerine bir mektup daha kaleme alacaktır.

2.b) Augustinus'un 40 Numaralı Mektubu

Esasında bu mektup yazılmadan önce Jerome 397 yılı civarında Augustinus'a bir mektup yazmıştı. Fakat bu mektup Augustinus'un 3 yıl önce kendisine yazdığı mektuptan haberi olmayan Jerome'un konudan bağımsız ona bazı tavsiyeler içeren bir mektubuydu. Muhtemelen mektup Augustinus'un kafasını karıştırmış olmalıdır,³⁵ zira önceki mektupta kendisinin Jerome'a yönelttiği sorularla alakalı bir cevap ya da o konudan bahis yoktu. Bundan dolayı bu mektubu atlayıp Augustinus'un Jerome'a yazdığı ikinci mektuptan bahsedeceğiz.

Esasında Augustinus bu mektubu ilk mektubunun ulaşmamış olmasından dolayı yazmıştır. Zira önceki mektupta ele aldığı konuları yineler, sadece bazı ayrıntılar ve eklemeler yapar. Temelde konusu yine "faydalı yarar" anlayışının yanlışlığı üzerinedir. Augustinus, muhatabını ikna etmek için farklı bir yöntem de dener ve Pavlus'un bir fayda gözeterek yalan söylemeyeceğini Galatyalılar'a Mektup'tan başka bir sözüne atıf yaparak³⁶ savunur. Myers'in de dediği gibi böylece o bir yazarın eserindeki sorunların aynı eserdeki başka yerlere ya da yazarın diğer çalışmalarına atıfta bulunularak çözülmesi yöntemini kullanır.³⁷

Augustinus'un bu mektupta üzerinde en çok durduğu konu Pavlus'un Yahudiliği olacaktır. Korintlilere Birinci Mektup'ta geçen "*Yahudileri kazanabilmek için onlara Yahudi gibi davrandım*"³⁸ sözü üzerinde durur. Ona göre Pavlus herhangi bir aldatmaca içerisinde değildir, Pavlus gerçekte zaten Yahudi'dir ve Yahudi halkını doğru bir biçimde yönlendirmek için bir süre Yahudi yasasını terk etmemiştir. Yine Mesih'e iman ettikten sonra bile Yahudi atalarından öğrendiklerini devam ettirenlere müdahale etmemiştir. Kurtuluş artık sadece Rab İsa tarafından olduğundan Yahudi kökenli olmayan imanlılar için artık ağır olan bu yasanın bağlayıcı

³⁰ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", 1: 3.

³¹ "Evlilereyse şunu buyuruyorum, daha doğrusu Rab buyuruyor: Kadın kocasından ayrılmasın. Ayrılırsa evlenmesin, ya da kocasıyla barışsın. Erkek de karısını boşamasın..."

³² Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", 1: 4.

³³ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", 1: 5.

³⁴ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", 1: 6.

³⁵ Coleman, *Understanding Spiritual Friendship in Augustine*, 48.

³⁶ "Bakın, size yazdıklarımın yalan olmadığını Tanrı'nın önünde belirtiyorum." Galatyalılar 1:20.

³⁷ Myers, "An Analysis of Jerome and Augustine on the Antioch Incident", 133.

³⁸ 1. Korintliler 9:122.

olmamasına karar vermiştir.³⁹ Pavlus'un Galatyalılar'a Mektubu'nda Petrus'u azarlamasının sebebi de onun Yahudi olmayanları bu yasaya uymaya zorlamasıdır. Petrus da bunun elbette farkındadır fakat sünnetlilerden korktuğu için bunu yapmak durumunda kalmıştır. Dolayısıyla bu olay tamamen görüldüğü gibidir ve bir plan dâhilinde kurgulanmış değildir. Burada Augustinus Jerome'a "eğer sizin yaptığınız gibi yorumlayacak olursak kutsal metinlerin yetki ve otoritesi tamamen belirsiz hale gelir" der ve bu tavizin sonuçlarının çok daha ağır olacağını söyler.⁴⁰ Augustinus son olarak Pavlus'un Yahudileri kazanmak için Yahudi gibi davrandığını bildiğimize göre neden diğer milletler gibi putperest ayinlere katılmadığının iyi düşünülmesi gerektiğini söyler. Hâlbuki burada "beyaz yalan" ilkesini gözeterek ve yasadışı gibi davranarak onları da kazanmaya çalışabilirdi. Dolayısıyla Pavlus zaten doğuştan Yahudi olduğu için Yahudi uygulamalarına katılmıştır. Burada gerçekte olmadığı bir durumdaymış izlenimi vermediği gibi Augustinus'un tam ifadesiyle "*hilekârın kurnazlığını değil, şefkatli bir kurtarıcının sempatisini*" kazanmıştır.⁴¹ Bu mektup da maalesef İtalya'da neredeyse 1 yıl boyunca kaybolmuş ve en sonunda Jerome'a ulaşmıştır.⁴² Mektupta Augustinus'un Jerome'a yönelttiği bu eleştirilere rağmen yine de ona karşı saygısızlık içeren bir ifade kullanılmamıştır, fakat Jerome aynı tavrı göstermeyecektir.

2.c) Ara Mektuplar

Jerome ile Augustinus arasında başlayan mektuplaşmalarda Jerome cevap verme konusunda bazı tereddütler yaşamıştır. Hem yaş hem de kilisede tanınırlık konusunda Augustinus'tan önde olan Jerome henüz ayrıntılı bir cevap yazmamışken ikisi arasında niyetin anlaşılması babından bazı kısa mektuplaşmalar olmuştur. Bunlara kısa kısa değindikten sonra Jerome'un artık konuyu ciddiye alıp cevap olarak yazdığı mektuba geçeceğiz.

Augustinus'a gönderdiği 68 numaralı mektupta Jerome cevap vermekte neden geciktiğini anlatır. Bu konuda temel sebebinin bu mektubun yazarının Augustinus olup olmadığı konusunda yaşadığı tereddüt olduğunu söyler. Esasında eline ulaşan bazı mektup kopyaları olduğunu, hatta bunları üslup olarak Augustinus'a benzettiği halde yine de tam emin olamadığını ifade eder. Diğer sebep olarak da manastırında yaşayan ve dindar olarak nitelediği Paula'nın uzun süren hastalığı ile ilgilenmesi olduğunu söyler.⁴³ Buna göre Jerome Augustinus'un nezaket sınırları çerçevesinde olsa bile ağır eleştiriler yönelttiği mektubu hakkında en başlarda nasıl tepki vereceğini tam olarak kestiremediği için bir süre cevap verememiş ve bu mektubu bir açıklama getirmek için göndermiştir. Ama mektuptaki üsluptan Jerome'un oldukça kızgın olduğu çok açıktır.⁴⁴

³⁹ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", 1: 4.

⁴⁰ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", 1: 5.

⁴¹ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 40)", 1: 5.

⁴² Myers, "An Analysis of Jerome and Augustine on the Antioch Incident", 133-134.

⁴³ Bk. Jerome, "From Jerome to Augustine (Letter 72)", çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff (Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887), 1: 2.

⁴⁴ Jerome Augustinus'a şöyle der: "*Herkesin kendi görüşüyle yetindiği ve eskiden beri gençlerin yaptığı gibi, ün kazanmış kişilere saldırmakla kendi adını yüceltmeye çalışmanın çocukça bir kendini beğenmişlik olduğu sizin gibi bilgiler tarafından çok iyi bilinir. Benimkinden farklı bir açıklama yaptığınız için kendimi hakarete uğramış sayacak kadar aptal değilim; öte yandan siz de benim görüşlerimin sizin savunduğunuz görüşlere aykırı olmasından dolayı haksızlığa uğramış sayılmazsınız.*" Devamında "*bir şey daha söyleyeyim, sizi seven birini sevin ve genç olduğunuz için Kutsal*

Augustinus’un 403 yılında Jerome’a yazdığı 71 numaralı mektup mektuplaşmanın hâlâ sağlıklı yürümediğini göstermektedir. Augustinus bu mektubu, gönderdiği ilk iki mektubun ve sonrasında Jerome’un kendisine cevap olarak gönderdiği yukarıdaki mektubun ulaşmamış olduğunu düşünerek bunu yazar. Görüldüğü kadarıyla samimi bir diyaloga girmek istediği halde Jerome’un ona bir türlü yanıt vermemesi karşısında endişelenerek şöyle der:

“Size daha önce gönderdiğim ve yanıt alamadığım iki mektubun kopyalarını göndermeye karar verdim, çünkü sanırım size hiç ulaşmadılar. Eğer mektuplar size ulaştıysa ve yanıtlarınız bana ulaşmadıysa, eğer kopyalarını saklıyorsanız, daha önce gönderdiklerinizin aynısını bana ikinci kez gönderin; eğer saklamıyorsanız, okuyabileceklerimi tekrar yazdırın ve bu kadar uzun süredir beklediğim yanıtı bu eski mektuplarla göndermeyi reddetmeyin.”⁴⁵

Jerome’un Augustinus’a gönderdiği bir sonraki mektupta artık dil sertleşmeye başlar. Jerome Augustinus’a kendisine mektup üstüne mektup gönderdiğini ve sürekli olarak mektupları yanıtlaması için ısrar ettiğini; mektubun çeşitli sebeplerle kendisine ulaşmadığını ve ne hikmetse aynı mektupların Roma’daki ve İtalya’nın diğer bölgelerindeki Hristiyanların çoğunun elinde olduğunu, kendisi dışında herkesin mektubun içeriğine muttali olduğunu ifade eder ve bu durumu öğrendiğinde çok şaşırdığını da ekler.⁴⁶ Görüldüğü üzere Jerome Augustinus’un bu durumu kasıtlı yapmış olabileceğini ve böylece onun itibarını zedeleyeceğini düşündüğünü ima eder. Jerome devamında bazı tanıdıklarının bunu yapanın kendisi üzerinden şöhret olma arzusuyla yaptığını söylediklerini aktarır. Açıkçası en başlarda “bu ballı kılıcın” Augustinus’tan geldiğine inanmadığını ve cevaplamayı başlarda reddettiğini söyleyerek durumu şöyle ifade eder:⁴⁷ *“Eğer bilginizi kullanmak ya da sergilemek istiyorsanız, kendinize hasım olarak, Roma’da çok sayıda bulunduğu söylenen, sizinle karşılaşmaktan ve bir piskoposla Kutsal Yazılar üzerine tartışmaya girmekten çekilmeyecek genç, güzel konuşan ve ünlü kişileri seçin.”⁴⁸* Bu cümle Jerome’un Augustinus’a karşı duyduğu öfkeyi ve onun kötü niyetini anladığını söyleyen açık bir pasajdır.

Bu mektuplar üzerine 73 numaralı mektubu yazan Augustinus, esasında Jerome’un ona bu kadar sert çıkmasına hem şaşırmış hem de üzülmüştür. Mektubun genelinde Jerome’un öfkesini yatıştırarak ve aralarında ihtilafı ortadan kaldıracak yapıcı bir dil kullanmaya özen gösterir. Hatta Jerome’un bazı eleştirilerini kabul dahi eder. Aralarındaki teolojik meseleleri konuşmak yerine arkadaşlıklarının ve samimiyetlerinin bozulmaması için bir çaba sarf eder.⁴⁹

Yazılar alanında bir emektara meydan okumayın... ‘yorgun öküz daha sağlam adımlarla yürür’ atasözünü hatırlatmama izin verin.” Bk. Jerome, “From Jerome to Augustine (Letter 72)”, 1: 2.

⁴⁵ Augustinus, “From Augustine to Jerome (Letter 71)”, çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff (Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887), 1: 2.

⁴⁶ Jerome, “From Jerome to Augustine (Letter 72)”, 1: 1.

⁴⁷ Jerome, “From Jerome to Augustine (Letter 72)”, 1: 1-2.

⁴⁸ Jerome, “From Jerome to Augustine (Letter 72)”, 1: 1-3.

⁴⁹ Augustinus, “From Augustine to Jerome (Letter 73)”, çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff (Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887), 1: 1-10.

2.d) Jerome'un 75 Numaralı Mektubu

Jerome bu mektupta Augustinus'un Galatyalılar yorumu konusunda kendisine yönelttiği eleştirilere artık ciddi bir cevap vereceğini ve bunu da uzun bir mektup formunda yapacağını bildirir. Önceki mektuplar Jerome'un kısmen şaşkınlığı ve şüphesi üzerine yoğunlaşmışken bu mektup Galatyalılar 2:11-14'teki meselelere vereceği cevaplardan oluşacaktır. Jerome mektubun dördüncü bölümünde konuya doğrudan girerek Galatyalılar'a Mektup yorumunda ifade ettiği görüşlerinin esasında kendisine ait olmadığını, bu görüşleri Origen'den (ö.253) aldığını söyler ve Origen'in Galatyalılar'a Mektup üzerine yazdığı yorumlara atıf yapar. Sonrasında Didymus (ö.398), Laodikya piskoposu İskender (ö.359), Emesalı Eusebius (ö.360) ve Heraclealı Theodorus'un (ö.355) isimlerini zikrederek bu isimleri okuduğunu ve görüşlerinden istifade ederek ve kendi yorumlarını da ekleyerek bunları yazdığını söyler. Jerome, Augustinus'a öncelikle zikrettiği bu Yunan yazarlara bakmasını tavsiye eder ve ancak bundan sonra kendisini eleştirebileceğini belirtir.⁵⁰

Jerome mektubun devamında Galatyalılar'daki yorumunu kastederek ilk defa Origen'in ileri sürdüğü ve sonrasında da diğer Hristiyan yazarların da savunduğu bu yorum hakkında Augustinus'a kinayeli bir şekilde şöyle seslenir: *"Bu nedenle, beni hatalı olarak kınıyorsanız, yalvarırım, böyle adamlarla birlikte yanılmış olmama izin verin ve hatamda bu kadar çok yoldaşım olduğunu fark ettiğinizde, doğrunuzu savunmak için en azından bir yandaş üretmeniz gerekecektir."*⁵¹

Bu kinayeli konuşmadan sonra Petrus'un özellikle Elçilerin İşleri'nde anlatılan Yahudi kökenli olmayanlara karşı müspet davranışlarını örnek göstererek⁵² Antakya'daki durumun tamamen bir plan dâhilinde olması gerektiğini, aksi takdirde Petrus'un kendisiyle çelişmiş olacağını söyler.⁵³ Son olarak Jerome mektubun devamında eğer Augustinus'un yorumları kabul edilecek olursa Ebionitlerin düştüğü sapkınlığa düşüleceğini ve onlar gibi yasayı takip etmenin zorunlu olarak kabul edileceğini söyler. Hâlbuki Kilise, yasa ile Mesih'in müjdesini karıştırdıkları için bunları lanetlemiştir.⁵⁴

2.e) Augustinus'un 82 Numaralı Mektubu

Jerome ile Augustinus arasındaki mektuplaşmalar içerisinde bakacağımız son mektup Augustinus'un Jerome'a gönderdiği 82 numaralı mektuptur. Bu mektupla artık mesele tamamen Musa yasasından kimler sorumludur problemine dönüşmüş gibidir. Öncelikle yine Pavlus'un "faydalı yalan" söylemeyeceğini, aksi takdirde kutsal metinlerde "faydalı yalan"ın kullanılabileceği birçok yerin⁵⁵ ortaya çıkacağını söyler.⁵⁶ Dolayısıyla Pavlus doğru olanı yazdıysa -ki yazdı-, Petrus

⁵⁰ Jerome, "From Jerome to Augustine (Letter 75)", çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff (Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887), 1: 4.

⁵¹ Jerome, "From Jerome to Augustine (Letter 75)", 1: 6.

⁵² Elçilerin İşleri 10:9-16; 10:13-48; 11:1-18.

⁵³ Jerome, "From Jerome to Augustine (Letter 75)", 1: 7-8.

⁵⁴ Jerome, "From Jerome to Augustine (Letter 75)", 1: 13.

⁵⁵ Davut'un işlediği günaha atıf yapılır. Bk. 2. Selanikliler 11.

⁵⁶ Augustinus, "From Augustine to Jerome (Letter 82)", çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff (Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887), 1: 5.

Müjde'nin gereklerini yerine getirmede hata yapmıştır. Augustinus'a göre bunun kabul edilmesi gerekir.⁵⁷ Jerome konuşmalarında daha da ileri giderek Petrus'un bu hadisede gösterdiği tavra göre Yahudi olmayanları Yahudi yasasına göre yaşamaya zorladığına inandığını söyler. Bundan ötürü Petrus'un burada dürüst davranmadığının açık olduğunu iddia eder.⁵⁸

Augustinus, Musa yasasının Yahudi kökenlilerle ilişkisine değinir. Musa yasasının bizzat Yahudi kökenli imanlılar için uygulandığını ve normal şartlarda gentile halkın buna uymaya zorlanmadığını ifade eder. Yakup'un ve diğer yasa savunucularının yasa hakkındaki müspet tutumları Yahudi kökenliler içindir. İsa Mesih'in gelişi yasayı ortadan kaldırmıştır fakat Yahudi kökenliler için bu durum hemen vaki olmamıştır. İsa'ya inanan ilk Yahudiler yasayı devam ettirmişlerdir. Augustinus kendi zamanında artık Yahudi kökenlilerin yasaya uymadıklarını ve buna izin verilmediğini, zira Yahudilerin yasaya uymalarının sadece ilk dönem için geçerli olduğunu savunur.⁵⁹

3. Hristiyanlığın İlk Dönem ‘Yasa’ Tartışmalarının 4. Yüzyıla Yansıyan Yüzü Olarak Jerome ve Augustinus

Bir Yahudi olarak doğan ve ölen İsa'nın takipçileri için Yahudilik ile kurulacak ilişkinin mahiyeti önemli olmakla birlikte çoğu kere bu bir karmaşa içerisinde olmuştur. İlk dönem İsa cemaatinin yaşadığı en temel sıkıntı Yahudi kökenli olmayan inananlar için Musa yasasının geçerliliği olacaktır. Elçilerin İşleri kitabı Kudüs'te İsa'nın kardeşi olarak nitelenen Adil Yakup önderliğindeki İsa cemaatinin bu konudaki tavrının –en azından bir süre sonra- müspet bir yönde olduğunu⁶⁰ ortaya koysa da özellikle ilk dönem Yahudi Hristiyanlarla ilişkili görülen kaynaklarda durumun o kadar iç açıcı olmadığını söylemeliyiz. Bu konuda sadece yukarıda ifade edildiği üzere Pseudo-Clementine yazılarının tavrı bile Kudüs'teki ilk cemaatin o dönemde düşünülenin aksine yasa konusunda tartışmaya mahal bırakmaksızın oldukça sert olduğunu ortaya koymaktadır. Resmî kilise tarih yazıcılığının, resmî ideoloji dışındaki görüş ve düşüncelerin yok edilmesi, yok edilemeyenlerin de sapkın olarak kabul edilmesi şeklinde bir yol benimsemesi erken dönemle ilişkili birçok hususu belirsiz bıraktığı gibi bu konunun da yeterince net bir açıklığa kavuşmasının önüne geçmiştir. Bu bağlamda henüz ilk dönemde halledilememiş bu konunun yansımalarını 4. yüzyılın en büyük iki Latin kilise babasının mektuplaşmalarında çok açık bir biçimde görmekteyiz.

Pavlus'un mektuplarına yansıyan yasa konusundaki tartışmalar ve bu mektupları yorumlayan Jerome'un ortaya koyduğu tutum, bu konunun teorikte aradan geçen neredeyse 3,5 asırlık süre içerisinde hâlâ netleşmediğine işaret etmektedir. Galatyalılar'da geçen hadisenin Jerome tarafından “farklı” bir biçimde yorumlanmasında önemli etkenlerin olduğu açıktır. Bir tarafta havariler içerisinde “Kaya”⁶¹ lakabıyla tanınan ve İsa Mesih'in, kilisesini onun üzerine kuracağını ifade ettiği Simun Petrus; öbür tarafta gentile havarisi olarak bilinen ve getirdiği teolojik açılımlar

⁵⁷ Augustinus, “From Augustine to Jerome (Letter 82)”, 1: 7.

⁵⁸ Augustinus, “From Augustine to Jerome (Letter 82)”, 1: 8.

⁵⁹ Augustinus, “From Augustine to Jerome (Letter 82)”, 1: 9-19.

⁶⁰ Elçilerin İşleri'nde anlatılan Kudüs toplantısı sonuç bildirgesi bunu ifade etmektedir.

⁶¹ İsa Mesih Matta İncili'nde Petrus'u kastederek “*Ben de sana şunu söyleyeyim, sen Petrus'un ve ben kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım.*” der. Grekçe “Petros” kaya anlamına gelmektedir.

Hristiyanlığın kristolojik tutumunu büyük oranda belirlemiş olan Pavlus bulunmaktadır. Bu durumda Jerome ikisinden de vazgeçemezdi. İki tarafın da yanlış bir tutum içerisinde olmadıklarını anlatmanın muhtemelen başka bir yolunu bulamadı. Pavlusçu bir metin olan Elçilerin İşleri Petrus'un Yahudi olmayan inananlar konusundaki müspet tavrını ortaya koymuştu.⁶² Dolayısıyla Petrus'un Galatyalılar 2:11-14'teki davranışları bu açıdan anlamsız ya da mantıksız görünüyordu. Bu durum Jerome'u bu sahnenin esasında bir plan dâhilinde tertiplenmiş faydalı bir yalandan oluşan deyim yerindeyse bir tiyatro olduğu iddiasına götürdü. Jerome her ne kadar bu görüşün Origen başta olma üzere önceki kilise babalarına ait olduğunu söylese de bunun Augustinus'a karşı bir savunma amacıyla yapıldığı kuvvetle muhtemeldir.

Augustinus kendisinden yaşça büyük olan ve o dönem için tanınırlık konusunda kendisinden önde olan Jerome'un bu görüşüne karşı kutsal metinlerin otoritesi merkezli bir savunma yapar. Esasında Augustinus kanaatimizce o dönemin bazı gerçeklerini kabul ederek daha güçlü bir açıklama getirme niyetindedir. O, kutsal metinlerin otoritesini havarilerin yanılmazlığı ilkesine – bu Petrus bile olsa- tercih etmiş gibidir. Augustinus'un ayağı yere basan açıklamalarından kastımız o dönemde elçiler arasında “yasa” konusunda bir ayrılığın yaşandığını kabullendiği anlamındadır. Jerome'un aksine o, elçilere hatasız demediği gibi her hareketlerini de çelişkisiz görmez. Bu hadisede tarafını açık bir şekilde belli ederek Petrus'un Yahudi olmayan halka yaptığı davranışla -yasa konusunda- hata yaptığını söyler. Pavlus'un da onu bu konuda uyarması hatta azarlaması Augustinus için olması gereken bir tutumdur ve o da bunu hiç çekinmeden yapmıştır. Böylece Augustinus, Jerome'un Petrus ile Pavlus arasında sözde anlaşmalı ilişkinin varlığı iddiasındaki ısrarına karşın Pavlus'un Galatyalılar'a Mektubu'nda anlatılan tepkisinin haklılığını savunur.

Jerome ile Augustinus arasında vuku bulan gerilimin sebebinin Jerome'un sert kişiliğine bağlayanlar da olmuştur. Öyle ki Origen konusunda yaklaşımından ötürü Rufinus'un saldırılarına maruz kalan Jerome'un savunma pozisyonuna geçtiği ifade edilmiştir.⁶³ Jerome'un Origen tartışmasından ötürü eski dostu Rufinus ile arasının bozulması onun psikolojisini derinden etkilemiştir.⁶⁴ Yine Jerome'un hayatı ve çalışmaları hakkında önemli bir çalışma kaleme almış olan Kelly de Jerome'u “hastalık derecesinde şüpheli ve gücenmeye hazır” olarak tanımlar.⁶⁵ Jerome ile Augustinus arasındaki ilişkiyi konu edinen önemli bir makalede ise Jerome'un Augustinus ile Ambrose arasındaki yakın ilişkiyi bildiği ve Augustinus'a karşı duruşunun en temel sebebinin Ambrose ile olan bu yakınlığı olduğu savunulur. Öyle ki Jerome'un, kendisinin Ambrose'ye yaptığı eleştirisine misillemenin Augustinus'tan geldiği düşüncesine sahip olduğunu söyler.⁶⁶

⁶² Bk. Elçilerin İşleri 10; 11:1-18.

⁶³ Stuart Squires, “Jerome's Animosity Against Augustine”, *Augustiniana*, 58/3/4 (2008): 181-183.

⁶⁴ Carolinne White, *The Correspondence (394-419), Between Jerome and Augustine of Hippo* (Lewiston: E. Mellen Press, 1990), 5.

⁶⁵ Kelly, *Jerome*, 264.

⁶⁶ Squires, “Jerome's Animosity Against Augustine”, 184.

Sonuç

4. yüzyıldaki en önemli kilise babalarından ikisi olan Jerome ile Augustinus arasındaki mektuplaşmaların dönemi itibarıyla en sert teolojik tartışmalardan birisi olarak kayda geçtiğini ifade edebiliriz. Jerome’un Galatyalılar’daki mezkûr pasaj üzerine yaptığı yoruma karşı Augustinus’un eleştirileri ve sonrasında karşılıklı mektuplaşmalar bu tartışmanın süreçlerini oluşturmuştur. Jerome’un Petrus ve Pavlus üzerinden kutsal metinlerin aslında zaman zaman olduğundan farklı görünen hikâyeler aktarabilen metinler olduğu iddiasına karşı Augustinus kutsal metinlerin otoritesini koruma refleksiyle hareket etmiştir. Bu süreçte Augustinus her ne kadar ılımlı bir tartışmayla meseleyi çözmeyi denese de yaşanan aksilikler ve Jerome’un o dönem içerisinde bulunduğu durum bunu mümkün kılmamıştır.

Jerome, 4. yüzyılda kaleme aldığı Galatyalılar yorumunda Petrus ile Pavlus arasında “olmaması gereken” bir diyaloga açıklama getirme niyetindedir ve bunun her iki tarafı da küçük düşürmeyecek bir tarzda olması önemlidir. Augustinus ise o döneme göre kendisine göre daha tanınmış ve yaşlı olan Jerome’un bu iddialarıyla elçileri kurtarmaya çalışırken daha büyük bir yanlışa kapı araladığı görüşündedir. Jerome, Augustinus’un çabasını başlarda samimi görmese de bu karşı çıkışı cevapsız bırakamayacağından Galatyalılar yorumunda zikrettiği düşünceler konusunda meşhur kilise babası Origen’i referans göstererek kendisine güçlü bir dayanak oluşturacaktır.

Pavlus’un Galatyalılar’da naklettiği hadise o dönemde gentile kökenli Hristiyanlar özelinde Musa yasasına ilişkin problemlerin yaşandığını göstermektedir. Jerome ile Augustinus arasında yaşanan mektuplaşma ise 4. yüzyılda aradan geçen neredeyse 3,5 asırlık zaman süresince dahi Musa yasasının gentile Hristiyanlar için bağlayıcılığı konusunun ortodoks Hristiyanlar nezdinde dahi teorikte hâlâ bir standarda kavuşmadığı anlamına gelmektedir. Augustinus’un kendi zamanında yasa konusunun artık en azından pratikte bir problem teşkil etmediği ifadesini hatırlayabiliriz. Bu, kuvvetle muhtemel doğrudur zira Yahudi kökenli olmayanların Hristiyanlıkta artık kahir ekseriyeti oluşturduğu bir dönem olduğu unutulmamalıdır. Pratikte artık bir problem yaşanmamasının sebebini burada aramalıyız, yoksa mesele teolojik olarak hâlâ çözülmüş değildir. Bu bağlamda Ebionitlere atıf yapmak yerinde olacaktır. İsa’ya inandıkları hâlde Yahudiliklerinden pek bir şey eksiltmeyen bu cemaat artık “sapkın” bir grup olarak kabul edilse de bir süre daha varlıklarını devam ettireceklerdir. Yasa konusunda tavizsiz olan Ebionitler Hristiyanlar içerisinde Yahudi kimliklerini kaybetmeden İsa’ya inanmayı sürdürmüşlerdir. Hatırlanacağı üzere Jerome 75 numaralı mektubunda eğer Augustinus’un yorumunu kabul edecek olursak Ebionitlerin düştüğü sapkınlığa düşüleceği uyarısında da bulunur. Bu anlamda İsa’ya inananlar arasında yasanın hâlâ geçerli olduğunu, hatta bağlayıcı olduğunu düşünen grupların varlığını dikkate almak gerekir.

Sonuç olarak Jerome ile Augustinus arasındaki bu görüş ayrılığı bize 4. yüzyılda artık olgunlaşmaya başlamış olan Hristiyan ilahiyatının “yasa” konusundaki tavrının hâlâ netleşmediğini fakat Hristiyanların çoğunluğunun artık gentile kökenli olmalarından ötürü pratikte bunun artık bir problem olmaktan çıktığına işaret ettiğini söyleyebiliriz.

Kaynakça

- Açıklamalı Kutsal Kitap. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010.
- Augustinus. "From Augustine to Jerome (Letter 40)". Çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff, Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887, c. 1.
- Augustinus. "From Augustine to Jerome (Letter 71)". Çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff, Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887, c. 1.
- Augustinus. "From Augustine to Jerome (Letter 73)". Çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff, Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887, c. 1.
- Augustinus. "From Augustine to Jerome (Letter 82)". Çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff, Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887, c. 1.
- Aydın, Mahmut. "Hristiyanlıkta Yasa Sorunu: Pavlus ve Musa Yasası". *Pavlus'u Düşünmek*, ed. Cengiz Batuk, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2006, 303-332.
- Bauckham, Richard. "James and the Jerusalem Community". *Jewish Believers in Jesus: The Early Centuries*, ed. Oskar Skarsaune & Reidar Hvalvik, Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers, 2007.
- Carriker, Anne P. "Augustine's Frankness in His Dispute with Jerome Over the Interpretation of Galatians 2:11-14". *Nova Doctrina Vetusque: Essays on Early Christianity in Honor of Frederic W. Schlatter*, S. J., ed. Douglas Kries & Catherine Brown Tkacz, New York: Peter Lang, 1999.
- Coleman, Michael Ford. "A Bond Between Souls": *Understanding Spiritual Friendship in Augustine of Hippo with Special Reference to His Letters*. The Southern Baptist Theological Seminary, 2019.
- Dunn, Geoffrey D. "Augustine's Use of the Pauline Portrayal of Peter in Galatians 2". *Augustinian Studies*, 46/1 (2015): 23-42, <https://doi.org/10.5840/augstudies201542813>.
- Duygu, Zafer. *İsa, Pavlus, İnciller*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2018.
- Gündüz, Şinasi. "Nasrânî (Ναζωραῖος): Hristiyanlık ve İslam'ın Dini Söz Dağarcığı Üzerine Bir İnceleme". *Kuran'daki Hanîfler ve Nasârâ Üzerine Araştırmalar*, Ankara: Eskiye Yayınları, 2016, 287-310.
- Jerome. *Commentary on Galatians*. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2010.
- Jerome. "From Jerome to Augustine (Letter 72)". Çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff, Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887, c. 1.
- Jerome. "From Jerome to Augustine (Letter 75)". Çev. J. G. Cunningham, *Nicene and Post-Nicene Fathers*, ed. Philip Schaff, Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1887, c. 1.
- "Jerome". *Encyclopedia.com*, erişim: 15.08.2024, <https://www.encyclopedia.com/environment/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/jerome>.
- Kelly, J. N. D. *Jerome: His Life, Writings, and Controversies*. Peabody, Mass: Hendrickson Publishers, 1998.
- Myers, Jason A. "Law, Lies and Letter Writing: An Analysis of Jerome and Augustine on the Antioch Incident (Galatians 2:11-14)". *Scottish Journal of Theology*, 66/2 (2013): 127-139.
- Roberts, Alexander v.d.gr. (ed.). "Epistle of Peter to James". Çev. Thomas Smith, *Ante-Nicene Fathers*, Buffalo, New York: Christian Literature Publishing Co., 1886, c. 8.
- Squires, Stuart. "Jerome's Animosity Against Augustine". *Augustiniana*, 58/3/4 (2008): 181-199.
- White, Carolinne. *Christian Friendship in the Fourth Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- White, Carolinne. *The Correspondence (394-419), Between Jerome and Augustine of Hippo*. Lewiston: E. Mellen Press, 1990.